Nr 230.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl; given Stockholms slott den 10 mars 1922.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Förslag

till

förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Införsel till och försäljning inom riket av öl, varmed i denna förordning förstås alla maltdrycker, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till tredje klassen, må under den tid, denna förordning gäller, icke äga rum; dock må, enligt av Konungen meddelade särskilda bestämmelser, öl införas eller försäljas för ändamål, som avses i 10 § 5 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker; och må därjämte öl till riket införas av den, som enligt 10 § 4 mom. a) i sistnämnda förordning är berättigad till införsel av rusdrycker.

Genom vad nu är stadgat göres icke ändring i tillverkares rätt att försälja öl för utförsel ur riket.

2 §.

Den, som inom riket obehörigen försäljer öl, skall, där gärningen icke enligt förordningen angående försäljning av rusdrycker är belagd med straff, för den obehöriga försäljningen vara underkastad ansvar, som i 74 § 1 mom. i nämnda förordning är stadgat i fråga om där avsedda förbrytelser; och skall tillika det å försäljningsstället med därtill hörande lägenheter befintliga eller eljest för försäljning avsedda öl tillika med kärl och emballage, vari det förvaras, vara underkastat beslag och förbrutet.

Angående fördelningen av böter, som enligt denna förordning ådömas, samt av värdet av kärl och emballage, som enligt denna förordning dömas förbrutna, skola bestämmelserna i 92 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker äga motsvarande tillämpning; och

skola i övrigt vid obehörig försäljning av öl 87 §, 88 § 2 mom., 89 §, 90 § 1 mom., 91, 93 och 94 §§ i samma förordning i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

3 §.

I avseende å obehörig införsel till riket av öl skola de i 83 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker meddelade bestämmelser äga motsvarande tillämpning; dock skall i fråga om förfarandet med obehörigen infört öl gälla vad i 4 § här nedan stadgas.

4 §.

Öl, som enligt denna förordning tagits i beslag och dömts förbrutet, skall bevisligen förstöras.

Denna förordning träder i kraft å tjugonde dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 september 1923. Vad förordningen innehåller beträffande påföljd för obehörig införsel och försäljning av öl skall i avseende å förbrytelse, begången under tiden för förordningens giltighet, äga tillämpning även efter det förordningen i övrigt upphört att gälla. Såvitt de i förordningen angående försäljning av rusdrycker eller annan författning meddelade bestämmelser strida mot föreskrifterna i denna förordning, skola under den tid, denna förordning gäller, samma bestämmelser icke tillämpas.

Utan hinder av vad i denna förordning stadgas må försäljning i vanlig ordning äga rum av öl, som före tiden för förordningens ikraftträdande införts till riket. Öl, som före nämnda tid från utlandet inkommit till riket, må efter den tiden icke av tullverket utlämnas till annan än den, som enligt 1 § är berättigad till införsel av varan. Kan på grund av vad nu är stadgat utlämnande av öl icke äga rum, må varan på ägarens begäran åter utföras. Sker ej återutförsel inom fyra månader från förordningens ikraftträdande, skall ölet bevisligen förstöras.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

— —

Departementschefen, statsrådet Thorsson anför härefter:

I samband med den lagstiftning angående de s. k. mellanstarka maltdryckerna, vilken kom till stånd enligt beslut av 1919 års lagtima riksdag, infördes i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker en uppdelning av maltdryckerna i tre klasser, kännetecknade med hänsyn till såväl extrakthalt som alkoholhalt. Den första klassen omfattar maltdrycker, som ej innehålla mera än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent, ävensom alkoholfria maltdrycker, vilka äro inbryggda med en stamvört av högre extrakthalt än den nämnda. Andra klassen omfattar maltdrycker, som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mera än tre och sex tiondels volymprocent alkohol samt äro inbryggda med en stamvört, vars extrakthalt icke överstiger nio och fem tiondels procent. Till tredje klassen hänföras alla övriga maltdrycker. Maltdrycker av tredje klassen, vilka i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning betecknas såsom öl, äro enligt samma förordning inbegripna under det gällande kontrollsystemet genom detaljhandelsbolag. På grund av särskilda förhållanden har någon tillverkning av öl inom landet icke kommit till stånd under nämnda förordnings giltighetstid. Den import av utländskt öl, som under samma tid ägt rum genom detaljhandelsbolagen, är mycket obetydlig.

Riksdagsskrivelse.

I anledning av väckta motioner hemställde 1920 års riksdag i skrivelse (nr 319) till Konungen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förbud mot försäljning inom riket av maltdrycker, vilka innehölle

mera än tre och sex tiondels volymprocent alkohol, skulle kunna stadgas, ävensom snarast möjligt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I skrivelsen yttrade riksdagen, att en dylik utredning borde avse att undersöka, huruvida och under vilka förutsättningar den ur nykterhetssynpunkt särskilt för landsbygdens del avsevärda förmån, som vunnits därigenom att på grund av särskilda förhållanden de starkare, såsom berusningsmedel användbara maltdryckerna icke funnits tillgängliga, skulle kunna bevaras åt framtiden. Däremot syntes det, anförde vidare riksdagen, saknas anledning att ifrågasätta indragning av sådan tillverkning av alkoholstarkare maltdrycker, som bedreves uteslutande för export. Utredningen borde taga hänsyn till jämväl de handelspolitiska följder, som importförbud beträffande ifrågavarande slag av maltdrycker kunde medföra. Utredningen borde vidare inriktas på att söka tekniskt utröna, huruvida en, trots låg alkoholhalt, smakligare, hållbarare och som måltidsdryck mera användbar maltdryck än det förekommande pilsnerdrickat kunde frambringas.

Departementschefsyttrande 15 oktober 1920.

I anledning av denna skrivelse tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet enligt Kungl. Maj:ts den 15 oktober 1920 givna bemyndigande professorn T. L. Thunberg, direktören E. Hj. B. Almgren och ombudsmannen A. W. Sävström att såsom sakkunniga verkställa den utredning, varom riksdagen hemställt. Vid anmälan i statsrådet av detta ärende anförde departementschefen, bland annat, att genom den begärda utredningen i första hand borde fastställas de olägenheter, som skulle inträda genom ett lössläppande av tillverkningen och därmed av försäljningen av det starkare ölet. Såsom dylika olägenheter framhölls särskilt, att rusdrycksförsäljningsbolagen knappast vore rustade för att övertaga någon större försäljning av öl, då de, särskilt på grund av bristande lokalutrymmen, redan på många håll hade svårigheter att ombesörja tillhandahållande av spritdrycker och vin. Jämväl i kontrollhänseende skulle ölförsäljningen komma att tillskynda bolagen svårigheter, vilka icke kunnat förutses vid den tidpunkt, då rusdrycksförsäljningsförordningen antogs. Vidare anfördes, att, därest utredningen gåve vid handen, att tillverkningen och försäljningen av de starkare maltdryckerna borde förbjudas, undersökningen borde inriktas på frågan om möjligheterna att förbättra det nuvarande pilsnerdrickats smak och hållbarhet. Därvid ifrågasattes tillika, huruvida icke skillnaden mellan olika drycker kunde fastställas icke såsom för närvarande efter en kombinerad alkohol- och extraktgräns utan enbart efter en alkoholgräns — en förändring, som visserligen syntes förutsätta en fullständig omläggning av det i fråga om maltdryckslagstiftningen bestående beskattningsväsendet och kontrollför-

farandet. Då utredningarna sålunda kunde föranleda vittutseende förändringar av gällande maltdryckstillverkningslagstiftning, borde jämväl undersökas, huruvida icke jämväl i andra avseenden bestämmelserna om maltdryckstillverkningen borde på grund av vunnen erfarenhet förändras.

Maltdrycks-sakkunnigas betänkande.

De sålunda förordnade s. k. maltdryckssakkunniga hava den 17 december 1921 avgivit sitt betänkande. I detta betänkande har framlagts dels förslag till helt ny förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker dels ock förslag till förordning angående förbud mot införsel och försäljning inom riket av maltdrycker, innehållande mera än tre och sex tiondels volymprocent alkohol, vilka maltdrycker av de sakkunniga benämnts exportöl. Enligt sistnämnda förordning skulle införsel till och försäljning inom riket av exportöl för annat än vetenskapliga och tekniska ändamål vara förbjuden, och skulle för förseelse mot detta förbud gälla vad i rusdrycksförsäljningsförordningen vore stadgat angående olovlig rusdrycksförsäljning. Den föreslagna förordningen skulle träda i kraft den 1 oktober 1922 och gälla utan tidsbegränsning. Härjämte hava de sakkunniga föreslagit en del förändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, vilka borde bliva en följd av exportölsförbudet. De sakkunniga hava alltså kommit till det resultat, att försäljningen av vad som nu betecknas såsom maltdrycker av tredje klassen borde förbjudas, blott med den modifikation, som ligger däri, att enligt de sakkunniga gränsen mellan drycker av olika klasser skulle bestämmas allenast efter volymprocenten alkohol, varigenom möjlighet ansågs skola beredas att åstadkomma extraktstarkare och på den grund enligt vissa smakriktningar mera välsmakande drycker än det nu tillverkade pilsnerdrickat, utan att alkoholhalten därför behövde ökas. De skäl, vilka av de sakkunniga anförts som motivering för ett förbud av dylik innebörd, äro i huvudsak följande:

De sakkunniga utginge från att ett återvändande till förhållandena före kristiden i avseende å ölförsäljningen icke vore ifrågasatt, utan att frågan gällde att söka utreda innebörden av ett eventuellt tillhandahållande av starköl i enlighet med bestämmelserna i 1917 års förordning. Därvidlag syntes man, oaktat någon erfarenhet om det individuella kontrollsystemets sätt att fungera i fråga om ölförsäljning icke förefunnes, vara berättigad antaga, att försäljning av öl genom systembolagen skulle bliva förenad med betydande vanskligheter. Vad först anginge utminuteringen, berodde dessa svårigheter i främsta rummet på den för närvarande på grund av rådande bostadsbrist synnerligen svårlösta lokalfrågan. Om lokalerna vore otillfredsställande eller otillräckliga, så att bolagen icke kunde på nöjaktigt sätt betjäna allmänheten, måste man räkna med ett starkt missnöje hos denna, liksom även hos öltillverkarna,

då deras avsättning därigenom skulle bliva lidande. En bristfällig teknisk organisation skulle vidare direkt medföra ofördelaktiga verkningar med hänsyn till kontrollens handhavande. De väsentligaste svårigheterna av bestående art syntes emellertid förefinnas på kontrolltillämpningens område. Det förfarande, som för närvarande av bolagen tillämpades i fråga om kontrollen å förbrukningen av spritdrycker och vin, vore icke tillämpligt i avseende å utminutering av starköl. Skulle därför starkölsutminutering i större utsträckning påbörjas, torde det först bliva nödvändigt att på något sätt experimentera sig fram till ett kontrollförfarande, som kunde passa för försäljning av denna dryck. Det funnes emellertid vissa sannolikheter, som talade mot möjligheten att någonsin vinna tillräckligt fasta regler för kontrolltillämpningen. Även utskänkningen av starköl skulle, om lagstiftningens nykterhetsbefrämjande syfte skulle kunna tillgodoses, bliva förenad med vanskligheter av en omfattning, som man för närvarande hade svårt att överskåda. Då det kunde väntas, att starkölet skulle komma att i stor utsträckning utträngа pilsnerdrickat såsom måltids- och förfriskningsdryck, skulle vidare från pilsnerdricksförsäljarnas sida säkerligen ersättningskrav komma att framställas. I den mån bolagen förbehölle sig själva utskänkning av starkölet, vilket i stor utsträckning torde bliva fallet, skulle även den nuvarande pilsnerdricksutskänkningen bliva väsentligt lidande. För många av de nuvarande pilsnerdrickskaféerna befarades starkölets uppträdande på marknaden innebära en direkt ruin.

Kärnan i spörsmålet om ett eventuellt förbud mot starkölsförsäljning vore dock nykterhetssynpunkten. Med hänsyn till den allmänna, i folkets smak inarbetade användning, som maltdrycker hade, vore det en viktig uppgift för lagstiftningen att eliminera de risker, som betingades av den hittillsvarande alkoholhalten i starkölet, i den mån detta vore möjligt utan att offra det, som vore värdefullt hos dryckerna i fråga. Det gällde att så mycket som möjligt beröva maltdryckerna karaktären av på alkoholhalten beroende »njutningsdrycker». Erfarenheten från kristiden vore, att pilsnerdrickat ägde stark förmåga att som måltids- och förfriskningsdryck ersätta starkölet. Det missnöje, som gjort sig gällande under den tid, då starköl icke funnits i marknaden, syntes de sakkunniga anmärkningsvärt ringa, och i de fall, då starkare maltdrycker efterfrågats, syntes detta mera hava berott på önskemål att få ett hållbarare öl än ett öl med högre alkoholhalt. Visserligen utgjorde det förhållandet, att allmänheten torde finna sig i att icke hava tillgång till någon starkare maltdryck än pilsnerdrickat, icke i och för sig tillräckligt skäl att förbjuda det starkare ölet. Då de sakkunniga emellertid anslutit sig till kravet på ett förbud mot starkölsförsäljning, hade detta skett, emedan här en i folknykterhetens intresse verkande, långt ifrån betydelselös reform syntes erbjuda sig, genomförbar utan större vanskligheter och gynnad av den avvänjningsprocess gentemot starkölet, som kristiden inneburit. Ur nykterhetssynpunkt skulle ett starkölsförbud hava betydelse i följande avseenden. Förtäring av starköl hade förr ofta varit anledning till berusning. Det vore uppenbart, att starkölet, trots de restriktioner i dess försäljning, som stadgats i 1917 års förordning, skulle erhålla en stor plats i marknaden. Starkölets återinförande kunde befaras komma att innebära en deklassificering av pilsnerdrickat i allmänhetens uppfattning, och det vore tydligt, att följderna härav på nykterhetstill-

ståndet icke skulle bliva gynnsamma. Man måste räkna med att, hur än systembolagens kontroll sköttes, tillgången till starköl i ej ringa utsträckning skulle bereda möjlighet till avsiktligt eller oavsiktligt missbruk därav. Då starkölet måste bliva avsevärt dyrare än pilsnerdrickat, skulle starkölets införande såsom den mest använda måltids- och förfriskningsdrycken därjämte på ett mycket kännbart sätt för stora samhällsklasser öka deras utgifter för rusdrycksändamål. Starkölets återuppträdande skulle vidare innebära en icke oväsentlig ökning i den totala alkoholmängd, som konsumerades av folket. Mot vad som anförts därom att man i starkölet hade ett medel att minska konsumtionen av spritdrycker och vin ville de sakkunniga framhålla, att, om över huvud starkölsförbrukningen skulle åstadkomma någon dylik minskning, densamma dock skulle bliva så ringa, att olägenheterna av starkölsförsäljningen vida skulle överväga de möjliga fördelarna. Slutligen anförde de sakkunniga, att starkölsförsäljningens förbjudande med hänsyn till erfarenheten från de senare åren syntes bliva föga kännbart för bryggeriindustrien, ävensom att nuvarande traktater med främmande makter icke stode hindrande i vägen för starkölsförbudet, och att Sveriges handelsförbindelser med utlandet knappast torde därav påverkas.

De sakkunniga avvisa härefter, med åberopande av de ur nykterhetssynpunkt med detsamma förenade risker, det förslag om en mindre höjning av pilsnerdrickats alkoholhalt, som från vissa håll framställts såsom innebärande en utväg att erhålla en hållbarare dryck än pilsnerdrickat, och utveckla vidare sin åsikt, att gränsen mellan tillåtna och förbjudna maltdrycker borde bestämmas allenast efter alkoholhalten.

Utom de förändringar, som betingas av starkölsförbudet ävensom därav att de sakkunniga för vinnande av större reda sammanfört alla bestämmelser av allmännare innebörd om tillverkning och beskattning av maltdrycker i en och samma författning, innehåller de sakkunnigas förslag till förordning om tillverkning och beskattning av maltdrycker nyheter dels ifråga om ett överförande till kontrollstyrelsen av vissa kontrollbefogenheter, som nu utövas av Kungl. Maj:t och länsstyrelserna, dels ock rörande vissa förenklingar beträffande maltdryckstillverkningskontrollen. Däremot hava de sakkunniga funnit sig sakna anledning att framlägga förslag vare sig till en förändring i principerna för maltdrycksbeskattningen och i bestämmelserna rörande koncessionstvång för inrättande av skattepliktig tillverkning av maltdrycker eller i fråga om övergång från volymprocentberäkning till viktsprocentberäkning.

Reservation vid de sakkunnigas betänkande.

De sakkunniga voro emellertid icke enhälliga om sitt förslag. En av dem, disponenten B. Almgren, har vid betänkandet fogat ett särskilt yttrande, i vilket han i åtskilliga punkter anmäler en från majoritetens avvikande mening och såsom sammanfattning av sin ståndpunkt anför följande:

Då man på grund av rena kristidsförhållanden icke haft möjlighet att pröva verkningarna av den år 1917 antagna, från och med år 1919 gällande rusdrycksförsäljningsförordningen, i vad densamma avsåge ölet, men, då den konsumerande allmänheten helt visst med tillfredsställelse skulle hälsa ett tillhandahållande av något kraftigare maltdrycker än de nuvarande, syntes rättvisan och billigheten kräva, att, innan frågan om förbud mot ölförsäljning upptoges till avgörande, man sökte få utrönt, om icke ett tillfredsställande resultat kunde ernås med tillämpandet av nämnda förordnings bestämmelser rörande tillhandahållande av öl. Det syntes numera icke behöva möta allt för stora svårigheter för systembolagen att tillsammans med bryggerierna överenskomma om de lämpligaste anordningarna härför. Den, som ville underkasta sig det med motbokskontrollen förenade besväret för erhållande av ett glas gott öl, borde icke avstängas från möjligheten härtill.

Över de sakkunnigas betänkande hava utlåtanden inhämtats från kontrollstyrelsen samt från överståthållarämbetet och länsstyrelserna, varjämte Svenska Bryggareföreningen beretts tillfälle att yttra sig över detsamma.

Kontrollstyrelsen anför i sitt den 31 januari 1922 dagtecknade utlåtande följande angående det föreslagna starkölsförbudet: *Kontrollstyrelsen.*

»Enligt kontrollstyrelsens uppfattning måste, såsom ock av de sakkunniga framhållits, ställningstagandet för eller mot starkölsförbud väsentligen komma att bestämmas av uppfattningen om den verkan, ett återupptagande av starkölsförsäljningen skulle komma att få på nykterhetstillståndet inom landet. I fråga härom förefinnes en bestämd meningsskiljaktighet mellan kommitténs majoritet å ena sidan och reservanten inom kommittén å den andra. Kommitténs majoritet anser sig hava grundad anledning antaga, att följderna ur nykterhetssynpunkt av ett återupptagande av starkölsförsäljningen skulle bliva ogynnsamma, även om de ej låta sig på förhand noggrant beräkna, medan reservanten synes hävda den uppfattningen, att denna fråga för närvarande undandrager sig varje omdöme, då ännu ej tillfälle funnits att praktiskt pröva de anordningar för ölförsäljningen, som införts genom 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning.

I fråga härom anser kontrollstyrelsen det näppeligen kunna bestridas, att ölet under den tid, verkligt starköl fanns tillgängligt i handeln, i stor utsträckning användes på sådant sätt, att det gav anledning till missbruk. Erfarenheterna från landsbygden, där de starkare alkoholhaltiga dryckerna voro svårtillgängligare än i städerna, från arbetsplatserna och från många andra håll torde för den, som följt utvecklingen i detta avseende, lämna tillräckliga bevis härför. Den av reservanten med stor skärpa framhävda omständigheten, att alkohol, förtärd i form av öl, har mindre berusningseffekt än samma absoluta myckenhet alkohol, förtärd i form av brännvin, synes därför vara av mera teoretiskt än praktiskt intresse.

I vad mån den ogynnsamma inverkan på nykterhetstillståndet, som ölförsäljningen under gångna tider utövat, skulle inställa sig, därest starköl ånyo utsläpptes i handeln, är det förenat med vissa svårigheter att med be-

stämdhet yttra sig om. De bestämmelser, som nu reglera ölhandeln, äro nämligen alltför skilda från äldre bestämmelser på detta område, för att några fullt säkra slutsatser skola kunna dragas.

För var och en, som haft tillfälle att något mera ingående följa det nuvarande restriktionssystemets tillämpning i praktiken, torde det dock vara tydligt, att dess användande för ölets vidkommande skulle vara förenat med både många och stora svårigheter. Dessa svårigheter hava också med styrka framhållits i de yttranden, som till de sakkunniga avgivits från systembolag eller deras sammanslutningar. Vid sådant förhållande är det för kontrollstyrelsen överflödigt att närmare ingå härpå. Styrelsen vill allenast framhålla, att svårigheterna ingalunda överdrivits i de ovannämnda yttrandena. Styrelsen är för sin del närmast benägen att anse dem för nära nog oöverkomliga. Härvidlag fäster styrelsen givetvis ej i första hand avseende vid de svårigheter, som kunna möta i fråga om anskaffandet av erforderliga lokaler och i fråga om den rent tekniska utformningen av kontrollen, utan vid de svårigheter, som i ett av de avgivna yttrandena sammanförts under benämningen de restriktionspolitiska. En anordning av den individuella utminuteringskontrollen för ölets vidkommande i huvudsaklig överensstämmelse med det kontrollsystem, som för närvarande kommer till användning vid utminutering av spritdrycker, låter sig näppeligen genomföras. Som ett väsentligt led i denna kontroll ingår ett fastställande vid motböckernas utlämnande av de högsta kvantiteter spritdrycker, som få på desamma inköpas. Att vid utlämnandet av motböcker för inköp av öl fastställa liknande kvantitetsbegränsningar låter sig däremot av praktiska skäl, som det torde vara överflödigt att här närmare utveckla, ej göra. Under sådana förhållanden återstår ingen annan möjlighet än att tillämpa samma kontrollmetoder vid utminuteringen av öl, som för närvarande tillämpas vid utminuteringen av viner, speciellt lätta viner, d. v. s. att praktiskt taget tillåta alla motboksinnehavare att inköpa de kvantiteter, de önska, och att först ingripa, då några alldeles särskilda förhållanden föreligga. Ett dylikt tillvägagångssätt för ölets vidkommande skulle emellertid på grund av den från lättvinerna alldeles artskilda ställning, som ölet i förbrukningsavseende intager — den långt större kundkrets ur alla befolkningslager, som ölet kan påräkna, m. m. — göra hela kontrollen betydelselös.

De svårigheter, som sålunda skulle uppstå för systembolagen, om öl komme att försäljas å motbok, skulle emellertid även indirekt kunna bliva ogynnsamma för bolagens övriga verksamhet, då ett flertal nya anledningar till konflikt med allmänheten efter all sannolikhet skulle framkallas och försvåra det nödvändiga samarbetet mellan denna och bolagen.

Kontrollstyrelsen har i det föregående berört vissa av de svårigheter, som äro förknippade med ett återupptagande av starkölsförsäljningen utminuteringsvis. Jämväl för utskänkningens vidkommande skulle ett återupptagande av starkölsförsäljningen medföra många och svårlösta problem. Kontrollstyrelsen vill härvid allenast erinra om och instämma i vad som av aktiebolaget Stockholmssystemet anförts i dess å sid. 42 i det tryckta betänkandet återgivna yttrande och i vad som av de sakkunniga själva anförts å sidorna 46 och 47 i samma betänkande.

Även i fråga om den omfattning, ölkonsumtionen skulle få, synes en viss

meningsskiljaktighet föreligga mellan de sakkunnigas majoritet och reservanten. Majoriteten befarar, att konsumtionen i mycket stor utsträckning skulle vända sig från pilsnerdrickat till ölet. Reservanten anser denna farhåga något överdriven. Genom systembolagens kontroll och det ökade besväret vid varans inköp skulle enligt hans uppfattning förbrukningen av starköl kunna hållas inom behöriga gränser. Det synes kontrollstyrelsen, som om reservanten härvid gör sig skyldig till en överskattning såväl av systembolagens makt som av den inverkan i återhållande riktning, som det med inköpen förenade besväret skulle utöva. Såsom redan i det föregående framhållits, torde det väsentligaste av de medel, genom vilka systembolagen kunnat nedbringa konsumtionen av spritdrycker — den på förhand fastställda begränsningen av den högsta kvantitet, som får inköpas — ej vara användbart för ölets vidkommande. De konsumtionsreglerande ingreppen måste sålunda komma i efterhand och, då några fasta normer för inköpens storlek ej kunna fastställas, göras beroende på ett påvisbart missbruk av inköpsrätten i varje särskilt fall. Att värdefulla resultat i vissa fall kunna nås på detta sätt, skall ej av kontrollstyrelsen förnekas, men att ett i stort sett tillfredsställande resultat skulle erhållas, torde det däremot vara alltför optimistiskt att hoppas.

Kontrollstyrelsen finner det för sin del sannolikt, att de sakkunnigas majoritet bedömt den föreliggande situationen riktigt, då den antager, att konsumenterna i stor utsträckning skulle övergå från pilsnerdricka till starköl, om sådant utsläpptes i handeln, trots det att styrelsen ej delar den av reservanten företrädda uppfattningen, att för närvarande bland allmänheten förefinnas mera utbredda önskemål att få tillgång till ett bättre och starkare öl än det nuvarande pilsnerdrickat. Utan att förneka, att dylika önskemål kunna hava framkommit från åtskilliga håll, kan kontrollstyrelsen för sin del i detta avseende till fullo instämma i de sakkunnigas uttalande, att det missnöje, som gjort sig gällande på grund av frånvaron av starköl, varit anmärkningsvärt ringa, om man erinrar sig de upprörda protester, som annars bruka höjas vid varje ingrepp i alkoholvanorna. Denna uppfattning hindrar emellertid ej, som reservanten synes förmena, att man samtidigt kan anse det finnas stora anledningar befara, att konsumtionen, om starköl ånyo utsläpptes i handeln, skulle i hög grad inriktas på detta. De psykologiska faktorer, som härvid komma att bliva avgörande, torde vara av nog så skiftande natur. De sakkunniga hava på sid. 42 och 43 i betänkandet fäst uppmärksamheten å några av de motiv, som kunna tänkas komma att spela in. Stockholmssystemet anger i sitt av de sakkunniga återgivna yttrande andra. Över huvud taget torde man kunna påstå, att stor risk förefinnes, att pilsnerdrickat, med vilket allmänheten är ganska tillfreds, så länge starköl ej finnes i handeln, skulle undergå en deklassering i det allmänna medvetandet, om starköl ånyo utsläpptes i marknaden.

Utgångspunkterna vid ställningstagandet till det ifrågasatta starkölsförbudet äro sålunda enligt kontrollstyrelsens uppfattning följande.

1. För närvarande tillverkas och försäljes inom landet en maltdryck, pilsnerdricka, som i allt väsentligt ganska väl tillfredsställer allmänhetens krav på en välsmakande måltids- och läskedryck utan att medföra några olägenheter ur nykterhetssynpunkt.

2. Ett återupptagande av starkölsförsäljningen skulle efter all sannolikhet medföra, att maltdryckskonsumtionen komme att på nytt inrikta sig på ölet.

3. Det torde icke vara möjligt att inom den nuvarande lagstiftningens ram och på grundvalen av hittills gjorda erfarenheter från den individuella kontrollens tillämpning förebygga ogynnsamma påverkningar på nykterhetstillståndet av starkölsförsäljningen; ett förläggande av denna hos systembolagen skulle fastmer utöva ett ogynnsamt inflytande även på deras verksamhet i övrigt.

4. Svårlösta ekonomiska spörsmål skulle kräva sin lösning, då stora grupper näringsidkare, som för närvarande hava sin utkomst genom försäljning av pilsnerdricka, skulle försättas i en ekonomiskt ohållbar situation genom konsumtionens inriktning på starköl, som de näppeligen skulle kunna erhålla rätt att försälja.

Fasthåller man vid dessa utgångspunkter, torde knappast något större avseende kunna fästas vid den av reservanten företrädda ståndpunkten, att ett förbjudande av försäljningen av starköl skulle innebära en inkonsekvens, då man samtidigt alltjämt tilläte försäljning av alkoholstarkare drycker. Förelåge en liknande situation för spritdryckernas vidkommande, skulle invändningen kunna hava sitt berättigande. Så olikartade som förhållandena äro i fråga om förbrukningen av starköl och förbrukningen av spritdrycker kunna emellertid några verkliga analogier icke uppdragas mellan dessa bägge förbrukningsområden, utan jämförelsen dem emellan blir av rent formell natur.

Som synes av det föregående anser kontrollstyrelsen, att mycket starka skäl tala för att försäljning av starköl inom landet icke bör komma till stånd. Styrelsen anser därför, att de sakkunnigas förslag i detta avseende bör av statsmakterna i princip biträdas.

Från vissa håll, där man ställt sig välvillig till tanken på ett starkölsförbud, har det gjorts gällande, att den av de sakkunniga föreslagna alkoholgränsen 3.6 volymprocent skulle, utan att nykterhetseffekten äventyrades, kunna höjas med en eller annan tiondedels procent. Då kontrollstyrelsen av skäl, som framgå av det följande, ej kunnat tillstyrka, att de sakkunnigas förslag till omarbetning av maltdryckstillverkningsförordningen i sin helhet i sitt nuvarande skick lägges till grund för en ny lagstiftning, har styrelsen endast funnit sig böra föreslå ett för viss tid gällande starkölsförbud. Vid sådant förhållande har styrelsen ansett det ur olika synpunkter lämpligast att fasthålla vid den av de sakkunniga föreslagna gränsen 3.6 volymprocent, som sammanfaller med den högsta nu tillåtna alkoholhalten i pilsnerdricka, och ej funnit sig böra för närvarande ingå på någon diskussion av möjligheten till någon mindre jämkning av denna.»

Kontrollstyrelsen berör härefter övriga i betänkandet avhandlade frågor och anför därom, bland annat, *att* kontrollstyrelsen funnit frågan om bibehållande av volymprocentberäkning eller införande av viktsprocentberäkning vara förtjänt av ytterligare övervägande, *att* kontrollstyrelsen icke på grundval av den av de sakkunniga förebragta utredningen kunnat fatta ståndpunkt till den föreslagna omläggningen av maltdryckskon-

trollen, *samt att*, beträffande beskattningssystemet för maltdrycker, en övergång till produktsbeskattning borde tagas under övervägande.

Kontrollstyrelsen fortsätter därpå:

»De av kontrollstyrelsen berörda spörsmålen, och särskilt frågorna om kontrollens anordnande och grunderna för maltdrycksbeskattningen, äro av sådan, för hela maltdryckstillverkningsförordningen genomgripande natur, att, därest Kungl. Maj:t skulle finna ytterligare utredning erforderlig, förslag till en definitiv maltdryckstillverkningslagstiftning näppeligen kan föreläggas innevarande års riksdag. Kontrollstyrelsen anser för sin del, att frågan om lagstiftningens definitiva utformning utan svårighet låter sig uppskjutas och göras till föremål för en mera ingående utredning, och ändock det av de sakkunniga behandlade huvudspörsmålet om starkölsförsäljningens förbjudande upptagas till omedelbart avgörande i en mera provisorisk form. Det låter sig sålunda väl tänkas, att statsmakterna på grundval av den verkställda utredningen antager en tillsvidare gällande lagstiftning om förbud mot försäljning av starköl, till dess att fullständig utredning föreligger i de av kontrollstyrelsen berörda spörsmålen. Då denna provisoriska lagstiftning icke synes böra åstadkomma någon rubbning i de nu rådande förhållandena i avseende å pilsnerdrickats beskaffenhet, d. v. s. att pilsnerdrickat skulle fortfarande bestämmas på grundval av den kombinerade extrakt- och alkoholgränsen, synes denna lagstiftning böra innehålla förbud mot tillverkning av maltdrycker av tredje klassen.

På grund av vad sålunda anförts får kontrollstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

dels för riksdagen framlägga förslag till ett provisoriskt förbud mot införsel och försäljning inom riket av maltdrycker av tredje klassen, att gälla under tiden till och med den 30 september 1923 och i huvudsak av det innehåll, som bifogade förslag till förordning utvisar,

dels ock låta verkställa ytterligare utredning beträffande de av kontrollstyrelsen här ovan angivna spörsmålen.

Därest Kungl. Maj:t skulle så finna lämpligt, kan utredningen utföras av kontrollstyrelsen, som redan har i uppdrag att verkställa utredning angående vissa omläggningar av brännvinstillverkningslagstiftningen, och torde kontrollstyrelsen därvid böra bemyndigas att för utredningens utförande tillkalla två sakkunniga, nämligen en representant för bryggeriindustrien och en för överkontrollörerna.»

Tre ledamöter av kontrollstyrelsen voro av avvikande mening och ansågo, att ytterligare utredning borde verkställas ej blott av de frågor, som i styrelsens utlåtande särskilt angivits, utan av samtliga de spörsmål, frånsett frågan om starkölsförbud, vilka av de sakkunniga upptagits till behandling, samt att dessutom utredning borde verkställas beträffande den förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter samt de ändringar i styrelsens organisation i övrigt, som kunde bliva påkallade av den nya utredningens resultat.

Det av kontrollstyrelsen framlagda författningsförslaget torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet.

Länsstyrelserna.

Av länsstyrelserna hava de i *Östergötlands, Gottlands, Hallands, Älvsborgs, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands* och *Västerbottens* län lämnat förslaget utan erinran eller funnit övervägande skäl tala för tillstyrkande av detsamma. De skäl, som av dessa länsstyrelser anförts för starkölsförbud, äro i huvudsak desamma, som av de sakkunniga åberopats. Vissa länsstyrelser hava uttryckligen betonat, att den nuvarande tidpunkten måste anses särskilt lämplig för den föreslagna reformens genomförande. Från några håll har emellertid anmärkts, att utredningen angående möjligheten för anordnande av effektiv försäljningskontroll icke vore uttömmande. Länsstyrelserna i Hallands och Västmanlands län anse, att det icke bör vara oeftergivligt, att den nuvarande gränsen av 3.6 volymprocent fasthålles, därest genom en helt obetydlig förhöjning av alkoholhalten dryckens smaklighet och hållbarhet skulle i hög grad förbättras. Länsstyrelsen i Älvsborgs län anför betänkligheter mot att gränsen skulle dragas enbart vid den nuvarande volymprocenthalten alkohol, varav måste följa en sänkning av pilsnerdrickats nuvarande kvalitet.

Överståthållarämbetet och fyra länsstyrelser, nämligen de i *Stockholms, Blekinge, Skaraborgs* och *Värmlands* län, hava tillstyrkt starkölsförbud åtminstone tillsvidare eller för viss tid av två eller tre år. Överståthållarämbetet förklarar sig anse det vara principiellt oriktigt att förbjuda ölförsäljningen, då spritdrycks- och vinhandel tillåtes, men förklarar, att om starkölsförbud ur andra synpunkter ansåges önskvärt, den nuvarande tidpunkten vore lämplig för dess genomförande. Länsstyrelsen i Stockholms län förordar förnyad granskning av möjligheterna av att förbättra pilsnerdrickats smak och hållbarhet. Länsstyrelsen i Blekinge län anför såsom skäl för ett allenast tillfälligt förbud, att man borde avbida närmare erfarenhet av hur de nu gällande restriktionerna och den individuella kontrollen verkat å de områden, där den varit i tillämpning. Länsstyrelserna i Skaraborgs och Värmlands län åberopa som stöd för sin ståndpunkt, att tillhandahållande av öl måste anses fullt berättigat, men att dylikt tillhandahållande icke syntes kunna under de närmaste åren på ett fullt tillfredsställande sätt anordnas. Under förbudstiden borde utredning verkställas om lämpligaste anordningarna för kontrollen över starkölsförsäljningen.

Avstyrkande utlåtanden hava avgivits av länsstyrelserna i *Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs*

och *Bohus, Örebro, Jämtlands* och *Norrbottens* län, av den sistnämnda länsstyrelsen med tvekan. De skäl, som åberopats för en dylik avvisande ståndpunkt, äro i huvudsak följande. Inga nya och oförutsedda omständigheter hade förekommit, som kunde föranleda rubbning av de genom 1917 års förordning efter omfattande utredningar antagna grunderna för ölhandeln. Det vore icke blott förhastat utan även oegentligt att upphäva gällande lagstadganden, som ännu ej prövats och visat sig i praktiken otillfredsställande. De åberopade praktiska svårigheterna ur kontroll- och organisationssynpunkt borde icke vara oväntade och måste anses överkomliga utan större olägenheter, i varje fall om nödigt rådrum lämnades. Därest praktiska kontrollåtgärder vidtoges, behövde man icke befara, att ölförsäljning efter nyssnämnda grunder skulle hava en ogynnsam inverkan på nykterhetstillståndet. Den nuvarande tidpunkten vore icke särskilt lämplig för reformen, då det dels icke vore säkert, huru allmänheten skulle ställa sig till utsikten att i längden undvara ölet, dels ock frågan om allmänt rusdrycksförbud stode på dagordningen. Slutligen har framhållits den inkonsekvens, som skulle ligga däri, att det skulle bliva helt uteslutet att åtkomma öl även i de minsta kvantiteter, under det att vin och spritvaror finge tillhandahållas.

Länsstyrelsen i *Jönköpings* län har icke yttrat sig i förevarande avseende.

Svenska Bryggareföreningen anför i huvudsak följande:

Svenska Bryggareföreningen.

Lösningen av frågan om var gränsen mellan ur nykterhetssynpunkt farliga och ofarliga drycker skulle dragas borde vara en nödvändig förutsättning för att man utan samband med ett allmänt rusdrycksförbud skulle stadga förbud mot tillverkning av starkare maltdrycker. Frågan angående de starkare maltdryckernas förmenta farlighet såsom rusdrycker hade emellertid icke genom de sakkunnigas utredning förts ett enda steg närmare sin lösning. Gentemot påståendet om svårigheter att erhålla för ölförsäljningen erforderliga lokaler ville föreningen framhålla, att sådana svårigheter väl tidigare kunnat vara för handen men numera ingalunda förefunnes. Det torde för övrigt endast hava varit i de allra största städerna, som lokalfrågan haft något att betyda. De svårigheter av kontrollteknisk art, som gjorts gällande, måste hava existerat i lika hög grad vid den tidpunkt, då den nya försäljningslagstiftningen tillkommit, utan att de då från systembolagens sida tillmätts någon betydelse. Den föreliggande utredningen vore i åtskilliga avseenden bristfällig. I fråga om försäljningsförbud för starkare maltdrycker instämde föreningen till fullo i det slut, vartill reservanten bland de sakkunniga kommit. Frågan vore ingalunda nu mogen för ett avgörande, utan detta måste uppskjutas i avvaktan på grundligare utredning och för att bereda underlag för en dylik genom de erfarenheter, som någon tids försäljning av starkare öl genom systembolagen för visso kunde lämna. Föreningen vore synnerligen tveksam i fråga

om möjligheten att för de föreslagna dryckerna med hög extrakthalt men ringa alkoholmängd vinna någon avsevärd marknad och hölle före, att dessa drycker i varje fall icke kunde bliva ersättningsdrycker för de starkare maltdrycker, vilka samtidigt skulle förbjudas. Dylika extraktstarkare drycker skulle också på grund av den ringa svårigheten att öka alkoholhalten däri lätt kunna föranleda till ur nykterhetssynpunkt betänkliga missbruk, och deras införande skulle nödvändiggöra anställande av tekniskt utbildade överkontrollörer. Reservantens uppfattning, att fastställande av enbart en alkoholgräns av 3.6 volymprocent faktiskt skulle komma att medföra en försämring av det nuvarande pilsnerdrickat, vore riktig. Föreningen ansåge sig av detta och andra skäl icke kunna förorda en övergång till enbart alkoholgräns. Det måste vidare anses nedslående, att de sakkunniga icke ansett tillräckliga skäl föreligga att nu förorda övergång till viktsprocentberäkning. Påståendet att en obetydlig höjning av pilsnerdrickats styrka skulle ur nykterhetssynpunkt vara förenat med risk, kvarstode alltjämt obestyrkt. Det förevarande förslaget ägnade sig för visso icke att i befintligt skick läggas till grund för en proposition till riksdagen. De spörsmål, som förelagts de sakkunniga, hade icke blivit tillfredsställande utredda, och föreningen ville därför hemställa, att Kungl. Maj:t icke måtte vidtaga någon åtgärd i anledning av förslaget, innan bryggerierna beretts tillfälle att i samråd med systembolagen pröva tillämpligheten av gällande regler rörande försäljning av starkare maltdrycker.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen för de avgivna yttrandena torde framgå, råda i de flesta av de frågor, vilka varit föremål för de sakkunnigas utredning, vitt skilda meningar. Från olika håll har även gjorts gällande, att utredningen i vissa punkter icke vore uttömmande.

Jag är ej heller beredd att nu fatta ståndpunkt till vissa av de frågor, som i detta sammanhang framställa sig. Det synes mig, att, på sätt kontrollstyrelsen ansett lämpligt, en förnyad utredning bör äga rum, varvid förevarande lagstiftningsområde bör skärskådas i ett sammanhang. Utredningen bör vara avslutad i så god tid, att det bliver möjligt att förelägga nästa års riksdag definitivt förslag till reglering av berörda frågor.

Såsom förut anförts, äger försäljning av öl för närvarande endast i mycket ringa omfattning rum inom landet. Någon tillverkning av öl inom riket förekommer ej. Enligt min mening bör man ock söka förebygga, att under tiden för det uppskov med frågans slutliga avgörande, som bliver en följd av den förnyade utredningen, en ökning av ölförsäljningen äger rum. Det är nämligen klart, att, därest vid en slutlig prövning av frågan starkölsförbud anses skola genomföras, ett dylikt förbud kommer att medföra desto mindre olägenheter för allmänheten och tillverkarna, ju mindre det genom förbudet skapade förhållandet avviker från vad förut bestått. Det finnes visserligen anledning antaga, att även utan särskild lagstiftning tillverkning av öl inom riket icke skulle komma att äga

rum under en uppskovstid av så kort varaktighet som den föreslagna. Emellertid förefinnes ej någon säkerhet för att icke en ganska avsevärd import därav skulle komma att äga rum, och detta kunde i sin tur tänkas föranleda de svenska bryggerierna att åter upptaga tillverkningen av starköl. Utom ur nyss anförda synpunkt måste en sålunda ökad ölförsäljning väcka betänkligheter på den grund, att det obestridligen för närvarande å många håll skulle möta allvarliga svårigheter för systembolagen att organisera och kontrollera en mera omfattande ölhandel.

På grund av vad jag sålunda anfört, anser jag ifrågavarande betänkande icke för närvarande böra föranleda annan framställning till riksdagen än rörande förslag till förordning om tillfälligt förbud mot införsel till och försäljning inom riket av starköl. Lika med kontrollstyrelsen anser jag nämligen anledning icke förefinnas till förbud även mot försäljning för utförsel. Förbudet synes lämpligen, på sätt kontrollstyrelsen föreslagit, böra gälla till den 30 september 1923, vid vilken tid på året nytt tillverkningsår för maltdrycker tager sin början. Det kan icke synas lämpligt att i en förordning med så kort giltighetstid som den förordade införa nya principer för avgränsningen mellan olika slag av maltdrycker. Man lärer därför beträffande det provisoriska förbudet böra anknyta till nuvarande skillnad mellan maltdrycker av klass II och av klass III. Dessa senare, vilka skulle bliva underkastade det ifrågasatta förbudet, hava i det författningsförslag i ämnet, som utarbetats inom finansdepartementet, benämnts »öl», på samma sätt som skett i rusdrycksförsäljningsförordningen.

I den av kontrollstyrelsen föreslagna författningstexten hava i vissa avseenden ändringar vidtagits. I analogi med förhållandet enligt rusdrycksförsäljningsförordningen synes från förbudet böra undantagas öl, avsett även för vissa andra än de av kontrollstyrelsen i den föreslagna 1 § upptagna ändamål. Bestämmelser angående införsel och försäljning av öl för dylika ändamål torde böra meddelas av Konungen. Undantag från införselförbudet synes även böra göras för det i rusdrycksförsäljningsförordningen 10 § 4 mom. a) upptagna fallet, att införsel göres av den, som enligt särskilt stadgande är berättigad till införsel av rusdrycker. I övergångsbestämmelserna har upptagits ett medgivande till försäljning i vanlig ordning av importerat öl, som vid tiden för förordningens ikraftträdande finnes inom riket.

I fråga om övriga i kontrollstyrelsens förslag företagna ändringar, vilka äga huvudsakligen formell innebörd, tillåter jag mig att hänvisa till författningstexten. Beträffande åtalsrätt, fördelning av böter, förfarande med förbrutet gods m. m. har ansetts böra gälla detsamma, som

är stadgat i fråga om förbrytelser mot rusdrycksförsäljningsförordningen, blott med de modifikationer, som föranledas därav, att förbrutet öl icke lämpligen kan få försäljas utan bör förstöras.

Föredragande departementschefen uppläser härefter ett inom finansdepartementet utarbetat förslag till förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga berörda förslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olga Gjörloff.

Bilaga.

Förslag

till

förordning angående förbud mot införsel och försäljning inom riket av maltdrycker av tredje klassen.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Införsel till och försäljning inom riket av maltdrycker av tredje klassen vare förbjuden; dock må dylik maltdryck införas eller försäljas för vetenskapligt eller tekniskt ändamål efter av kontrollstyrelsen erhållet tillstånd.

Härigenom ändras icke tillverkares rätt att tillverka och för utförsel försälja maltdryck av tredje klassen.

2 §.

Den, som inom riket obehörigen försäljer maltdryck av tredje klassen, straffes för olovlig försäljning som i 74 § av förordningen angående försäljning av rusdrycker stadgas.

I avseende å införsel av maltdrycker av tredje klassen lände de i 83 § av nyssnämnda förordning meddelade bestämmelser i tillämpliga delar till efterrättelse.

I övrigt skall vid olovlig försäljning av maltdryck av tredje klassen 86, 87, 88, 89 §§, 90 § 1 mom. samt 91, 93 och 94 §§ av samma förordning i tillämpliga delar gälla.

3 §.

Maltdryck, som enligt denna förordning tagits i beslag och dömts förbruten, skall bevisligen förstöras.

Denna förordning träder i kraft å tjugonde dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling samt gäller till och med den 30 september 1923.